

Sygn. akt I ACa 252/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Bogusław Dobrowolski (spr.)
Sędziowie	:	SA Magdalena Pankowicz SO del. Beata Wojtasiak
Protokolant	:	Urszula Westfal

po rozpoznaniu w dniu 18 czerwca 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. A. i J. A.**

przeciwko (...) **S.A. w G. Oddziałowi w O.**

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 21 listopada 2012 r. sygn. akt I C 670/10

I. oddala apelację;

II. zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanego 3.600 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu w instancji odwoławczej.

UZASADNIENIE

Powodowie M. A. i J. A. wniesli o zasądzenie na ich rzecz od pozwanej (...) S.A. w G. Oddział w O. kwoty 473.280 zł.

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, że są właścicielami trzech działek i w latach 80-tych XX wieku na działkach tych, bez jakiegokolwiek decyzji administracyjnej legalizującej ten fakt i ograniczającej wykonywanie na tych działkach prawa własności pozwany usytuował 8 słupów elektroenergetycznych i linię elektroenergetyczną. Powierzchnia gruntów, z których korzysta pozwany wynosi 1972 m². Grunt ten jest wyłączony z produkcji rolnej. Powodowie zostali też pozbawieni możliwości korzystnej sprzedaży tych działek. Dlatego należy się im odszkodowanie od pozwanego licząc po 2 zł za m² za okres 10 lat wstecz od daty wniesienia pozwu, co daje kwotę 473.280 zł.

Pismem procesowym z dnia 5 kwietnia 2011 r. powodowie zmodyfikowali żądanie pozwu wskazując, że na kwotę 473.280 zł składa się kwota 378.624 zł tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwaną z nieruchomości oraz kwota 94.656 zł z tytułu pogorszenia działek powodów, poprzez posadowienie na nich urządzeń energetycznych.

Pozwana (...) S.A. w G. Oddział w O. wniosła o oddalenie powództwa. Przyznała, że na nieruchomości powodów znajdują się urządzenia elektroenergetyczne stanowiące jej własność. Urządzenia zostały wybudowane w 1974 r. Pozwana zakwestionowała wskazaną przez powodów powierzchnię, mającą stanowić podstawę wyliczenia wynagrodzenia. Zdaniem pozwanej powód zawyżył także stawkę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie. Pozwana także podniosła, że budowa przedmiotowych linii nastąpiła na podstawie ustawy o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli, w związku z czym wybudowane urządzenia zapewniły dostarczenie prądu do gospodarstwa domowego poprzedników prawnych powodów. Pozwana podniosła wreszcie zarzut zasiedzenia służebności gruntowej w złej wierze z dniem 24 maja 2004 r. przez Zakład (...) Spółka Akcyjna w O., którego jest następcą prawnym.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 21 listopada 2012r. zasądził od pozwanej na rzecz powodów kwotę 3.166,54 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 grudnia 2010r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części i nie obciążył powodów kosztami procesu na rzecz pozwanego. Według ustaleń tego Sądu powodowie od dnia 18 maja 1978 r. byli właścicielami nieruchomości rolnej składającej się z działek o numerach ewidencyjnych (...) o łącznej powierzchni 6,85 ha, położonej w obrębie R., gmina K.. Nieruchomość składająca się z tych działek, co najmniej od dnia 14 lipca 1960 r. stanowiła własność S. A. – ojca powoda J. A.. Na podstawie umowy przekazania własności i posiadania gospodarstwa rolnego z dnia 18 maja 1978 r. S. A. przekazał nieruchomość powodom. Działki te następnie ulegały podziałom. W dniu 12 lipca 2010 r. i 7 marca 2012 r. powodowie darowali działki o numerach (...) synowi i córce.

Na przedmiotowej nieruchomości znajdują się urządzenia elektroenergetyczne, wchodzące w skład przedsiębiorstwa prowadzonego przez pozwaną spółkę. Na działce nr (...) znajduje się napowietrzna linia elektroenergetyczna niskiego napięcia o przewodach izolowanych o długości 63 m oraz jeden słup linii napowietrznej niskiego napięcia z przyłączem kablowym do budynku powoda, na działce nr (...) znajduje się napowietrzna linia elektroenergetyczna niskiego napięcia o przewodach izolowanych o długości 108 m oraz napowietrzne linie elektroenergetyczne niskiego napięcia o przewodach gołych o długości 47 m i 148 m, a także trzy słupy linii napowietrznej niskiego napięcia (w tym dwa na kształt litery A), na działce nr (...) znajduje się napowietrzna linia elektroenergetyczna średniego napięcia o przewodach w układzie płaskim o długości 14 m, napowietrzna linia elektroenergetyczna niskiego napięcia o przewodach izolowanych o długości 99 m, napowietrzna linia elektroenergetyczna niskiego napięcia o przewodach gołych o długości 49 m, stacja transformatorowa oraz dwa słupy linii napowietrznej niskiego napięcia w kształcie litery A, zaś na działce nr (...) znajduje się napowietrzna linia elektroenergetyczna niskiego napięcia o przewodach izolowanych o długości 13 m i jeden słup linii napowietrznej niskiego napięcia w kształcie litery A, z przyłączem do budynku (...). Wskazane działki są tożsame z działkami o numerach (...) obowiązujących w dacie wniesienia pozwu.

Przedmiotowe urządzenia zostały posadowione w 1974 r. (wówczas właścicielem nieruchomości był ojciec powoda S. A.) i oddane do użytku w dniu 23 maja 1974 r. Obecny właściciel urządzeń energetycznych znajdujących się na nieruchomościach będących do dnia 7 marca 2012 r. własnością powodów, jak i właściciel linii energetycznych przebiegających przez te nieruchomości jest (...) S.A. w G.. Pozwana spółka jest następcą prawnym Przedsiębiorstwa Państwowego – Zakładu (...) w B. (działającego w latach 1958-1989), z którego zarządzeniem Ministra Przemysłu z dnia 16 stycznia 1989 r. utworzone zostało Przedsiębiorstw Państwowe - Zakład (...) w O.. To przedsiębiorstwo z kolei zostało przekształcone w spółkę akcyjną Skarbu Państwa, to jest Zakład (...) Spółka Akcyjna w O., a ta następnie została przejęta przez (...) S.A. w G.. W wyniku podziału tej ostatniej powstała pozwana spółka (...) S.A. w G.. Wskazani poprzednicy prawni posiadali przedmiotowe urządzenia energetyczne, które przejęła pozwana.

Działki wchodzące w skład przedmiotowej nieruchomości powodowie wykorzystywali na zmianę jako użytki zielone lub jako grunty rolne, uprawiając zboże czy ziemniaki. Sposób korzystania z nieruchomości przez powodów pozostał niezmienny od dnia nabycia nieruchomości w dniu 18 maja 1978 r.

Istniejące na działkach urządzenia wyłączały lub ograniczały powodów w korzystaniu z nieruchomości i jej użytkowaniu. Wykluczona spod użycia była ta część powierzchni nieruchomości, na której znajdują się słupy energetyczne oraz grunt w bezpośrednim otoczeniu słupów. Wskazane powierzchnie stanowią nieużytki i powodowie nie otrzymują za ten teren dopłat unijnych. Powierzchnia nieruchomości trwale wyłączonej z użytkowania z powodu zlokalizowania na niej słupów elektroenergetycznych wynosi 64,15 m². Powierzchnia nieruchomości o ograniczonym użytkowaniu z uwagi na istniejące napowietrzne linie energetyczne wynosi 1542 m². Pod liniami niskiego napięcia i średniego napięcia oraz w ich obrębie dopuszcza się prowadzenie gospodarki rolnej, pod warunkiem zachowania odległości pionowej pomiędzy przewodem a każdym punktem korony drzew. Linie energetyczne przebiegające nad gruntami działek (...) są zawieszane znacznie wyżej niż graniczne 5 m i nie stanowią przeszkody w realizowanej na działkach produkcji rolniczej.

Roczna stawka czynszu za bezumowne korzystanie z 1m² powierzchni nieruchomości należącej dotychczas do powodów, wyłączonej z użytkowania, wynosi 1,76 zł. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy K., uchwalonym dnia 13 maja 2011 r., obszar miejscowości R. – K. (w tym i przedmiotowe działki) traktowany jest jako obszar intensywnej produkcji rolniczej).

Powyższe ustalenia Sąd Okręgowy poczynił w oparciu o dokumenty, zeznania powodów, opinie biegłych z zakresu elektroenergetyki J. K. oraz z zakresu szacowania nieruchomości K. P. i zeznania świadków A. P. i W. W.

Sąd Okręgowy za zasadny uznał zarzut zasiedzenia służebności. W sprawie pozwana wskazała, że służebność tę posiada, uwzględniając okres posiadania poprzedników, od dnia 23 maja 1974 r., kiedy to nastąpił odbiór urządzeń elektroenergetycznych do korzystania. Upływ 30-letniego terminu zasiedzenia nastąpił z dniem 24 maja 2004 r. Od tej daty pozwana spółka stała się właścicielem służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu (polegającej na korzystaniu z nieruchomości w ograniczonym zakresie, przejawiającym się prawem wejścia na cudzy grunt celem naprawy czy konserwacji urządzeń, wchodzących w skład przedsiębiorstwa pozwanej). Przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu (art. 305¹-305⁴ k.c. wprowadzono do kodeksu cywilnego z dniem 3 sierpnia 2008 r.) dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa. Kwestia dopuszczalności nabycia służebności gruntowej przez przedsiębiorstwo w drodze zasiedzenia na podstawie art. 292 k.c. w związku z art. 285 k.c. w orzecznictwie Sądu Najwyższego została pozytywnie przesądzona. Sąd Okręgowy uznał, że spełnione zostały wszystkie przesłanki potrzebne do zasiedzenia służebności, to jest posiadanie, upływ czasu (30 lat) oraz korzystanie z trwałego i widocznego urządzenia (fakt, iż urządzenia elektroenergetyczne w postaci słupów i linii energetycznych stanowią trwałe i widoczne urządzenie nie wymaga szerszego komentarza). Termin 30-letni zasiedzenia służebności gruntowej polegającej na korzystaniu z nieruchomości powodów w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu, minął z dniem 23 maja 2004 r. (stosując do obliczenia terminu treść przepisu art. 112 k.c.). W związku z tym pozwana nabyła służebność przez zasiedzenie w dniu 24 maja 2004 r.

Z uwagi na powyższe Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że na podstawie powołanych przepisów oraz art. art. 225 k.c. w zw. z art. 224 § 2 k.c. a contrario niezasadne było powództwo w części, w jakiej powodowie domagali się wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ich nieruchomości za okres od dnia 24 maja 2004 r. do dnia wniesienia pozwu, to jest do dnia 16 grudnia 2010 r. Stwierdził, że co do zasady należało uwzględnić roszczenie powodów o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości powodów za okres od dnia 16 grudnia 2000 r. (od tego dnia powodowie domagali się zasądzenia wynagrodzenia) do dnia nabycia służebności przez zasiedzenie, to jest do dnia 23 maja 2004 r.

Podstawą prawną żądania wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości jest art. 225 k.c. w zw. z art. 224 § 2 k.c. Między powodami a pozwaną spółką w okresie od dnia 16 grudnia 2000 r. do dnia 24 maja 2004 r. nie została zawarta jakakolwiek umowa regulująca prawa pozwanej do tej części gruntu, na której posadowione zostały urządzenia energetyczne. Na nieruchomości powodów w powyższym okresie nie zostało ustanowione też na korzyść pozwanej żadne ograniczone prawo rzeczowe lub inne ujawnione w księdze wieczystej. Przedsiębiorstwo, które nie legitymuje się uprawnieniem do ingerowania w sferę cudzej własności nieruchomości dla bieżącego utrzymania urządzeń przesyłowych, korzysta z tej nieruchomości w złej wierze i zobowiązane jest do świadczenia wynagrodzenia na podstawie art. 225 k.c.

Zdaniem Sądu Okręgowego powodom przysługuje wynagrodzenie za bezumowne korzystanie nie tylko z powierzchni gruntu znajdującej się pod słupami energetycznymi, ale też z powierzchni znajdującej się wokół słupów, jak i pod liniami energetycznymi i w ich otoczeniu. Na okoliczność ustalenia powierzchni faktycznie niemożliwej do wykorzystania przez powodów z uwagi na istnienie urządzeń elektroenergetycznych Sąd ten dopuścił dowód z opinii biegłego sądowego z zakresu elektroenergetyki J. K.. Biegły wyliczył, iż powierzchnia nieruchomości powodów trwale wyłączona z użytkowania na cele rolnicze wynosi 64,15 m² i obejmuje powierzchnię pod słupami usytuowanymi na działkach nr (...) jak i powierzchnię bezpośrednio wokół tych urządzeń. Oprócz powierzchni wyłączonej spod użytkowania biegły wyliczył powierzchnię nieruchomości, która jest ograniczona w sposobie użytkowania z uwagi na istnienie linii napowietrznych nad nieruchomością powodów. Powierzchnia ta wynosi 1542 m². Wskazana powierzchnia obejmuje obszar ograniczony przewodami oraz wynikający z konieczności zachowania bezpiecznych odległości od linii. Sąd Okręgowy podzielił opinię biegłego. W ocenie tego Sądu biegły odpowiedział na wszystkie zarzuty, szczegółowo i przekonująco wyjaśniając podstawę wykonanych obliczeń. Opinia biegłego jest jasna, pełna, rzetelna.

Sąd Okręgowy do ustalenia wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości przez pozwanego przyjął stawkę czynszu dzierżawnego, jaki można byłoby uzyskać przy oddaniu tej konkretnej, bądź o podobnych cechach, nieruchomości w dzierżawę. Poszukiwanie podstaw wynagrodzenia w czynszu jest najbardziej adekwatne i przystające do stanu faktycznego sprawy. Ustalając wysokość należnego powodowi wynagrodzenia Sąd Okręgowy uwzględnił stopień ingerencji pozwanego w treść prawa własności przysługującego powodowi, trwałość posadowionych urządzeń oraz sposób zagospodarowania nieruchomości. Sąd ten dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu rzeczoznawstwa majątkowego K. P.. Biegły ustalił wartość rocznego czynszu dzierżawnego na podstawie transakcji sprzedaży nieruchomości rolnych przeznaczonych do produkcji rolnej, odnotowanych na terenie Gminy K. i w gminach sąsiednich. Dysponując powyższymi danymi biegły wyliczył stopę kapitalizacji ($R=10.35$), a następnie wysokość czynszu. Biegły przyjął stawkę roczną czynszu dzierżawnego dla przedmiotowej nieruchomości, przeznaczonej na cele rolne, na kwotę 1,76 zł/m². Sąd Okręgowy w pełni podzielił opinię biegłego. Uznał, że opinia jest logiczna, jasna, pełna i przez to stanowi w pełni miarodajne źródło wiedzy o realnej skali możliwych do uzyskania stawek czynszu za okres dochodzony pozwem. Na podstawie opinii Sąd Okręgowy uznał, iż co do tej części nieruchomości, co do której powodowie jedynie zostali ograniczeni w użytkowaniu, to jest do powierzchni 1542 m², należy zasądzić wynagrodzenie w wysokości 2.781,71 zł (2.442,51 zł + 339,20 zł). Obliczając wysokość tego wynagrodzenia Sąd ten miał na uwadze, że powodowie nie zostali zupełnie pozbawieni fizycznego władztwa nad rzeczą w powyższym zakresie i mogą tę część nieruchomości wykorzystać. Jak wskazał biegły sądowy J. K. nie ma przeszkód, aby powodowie na gruncie znajdującym się pod liniami energetycznymi uprawiali zboże czy też przeznaczali tę powierzchnię pod użytki zielone (trawę) – jak dotychczas to czynili. Powodowie nabyli nieruchomość już obciążoną przedmiotowymi urządzeniami energetycznymi i tym samym godzili się na pewne ograniczenia w gospodarowaniu tą nieruchomością. Sąd Okręgowy mając na uwadze, iż powodowie zostali częściowo ograniczeni w korzystaniu z będącej ich własnością rzeczy (przedsiębiorstwo energetyczne m.in. ma prawo wejścia na teren nieruchomości powodów celem dokonania naprawy, modernizacji urządzeń) i uwzględniając dotychczasowy sposób użytkowania nieruchomości rolnej przez powodów (uprawa zbóż i traw) przyjął współczynnik ingerencji 0,3. Wynagrodzenie wyliczone z uwzględnieniem tego współczynnika wyniosło kwotę 2.781,71 zł (2.442,51 zł + 339,20 zł).

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy w oparciu o art. 225 k.c. w zw. z art. 230 k.c. zasądził od pozwanej spółki na rzecz powodów kwotę 3.166,54 zł (384,83 zł + 2.781,71 zł) tytułem bezumownego korzystania z nieruchomości powodów w okresie od dnia 16 grudnia 2000 r. do dnia 23 maja 2004 r., oddalając powództwo w pozostałej części.

Sąd ten zasądził odsetki ustawowe od wskazanej kwoty na podstawie art. 359 § 1 k.c. w zw. z art. 481 § 1 k.c. od dnia 16 grudnia 2010 r. (dnia wniesienia pozwu) do dnia zapłaty, to jest zgodnie z żądaniem pozwu (mimo wcześniejszego wezwania pozwanej do zapłaty).

Według tego Sądu nie zasługiwało na uwzględnienie zgłoszone przez powodów roszczenie o zapłatę kwoty 94.656 zł tytułem odszkodowania za pogorszenie handlowe, użytkowe i gospodarcze nieruchomości obejmującej wskazane w treści pozwu działki. Zgodnie ze stanowiskiem judykatury właścicielowi nieruchomości nie przysługuje wobec nieuprawnionego posiadacza służebności przesyłu roszczenie o naprawienie szkody z powodu obniżenia jej wartości, związanego z normalnym korzystaniem z nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści takiej służebności (art. 225 w zw. z art. 230 k.c.). Uszczerbek właściciela związany z pogorszeniem nieruchomości tylko w następstwie zbudowania na niej i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych, zgodnie z wolą ustawodawcy, jest rekompensowany świadczeniem, jakie może on uzyskać za obciążenie jego prawa służebnością przesyłu. Wynagrodzenie za ustanowienie służebności powinno równoważyć wszelki uszczerbek związany z trwałym obciążeniem nieruchomości. Ponadto w ocenie Sądu Okręgowego brak jest również przesłanek odpowiedzialności deliktowej pozwanej spółki. Powodowie nie wykazali, aby po ich stronie wystąpiła szkoda z tytułu posadowienia na ich nieruchomościach urządzeń energetycznych.

O kosztach procesu Okręgowy Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. Zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, to powodowie powinni zwrócić pozwanemu poniesione przez niego koszty procesu (zasądzona od pozwanego na rzecz powodów kwota stanowi jedynie niewielki ułamek dochodzonej pozwem kwoty, a mianowicie 0,66%), jednak Sąd ten przyjął, że zasady słuszności przemawiają za tym aby nie obciążać powodów kosztami procesu na rzecz pozwanego. Dopiero na podstawie opinii biegłych możliwe było precyzyjne ustalenie wysokości uzasadnionego wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwanego z nieruchomości powodów. Nieobciążanie powodów kosztami procesu uzasadniała także ich trudna sytuacja materialna.

Apelację od tego wyroku wywiedli powodowie. Zaskarżyli go w części oddalającej powództwo i zarzucili Sądowi Okręgowemu:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, tj.:

a/ 140 k.c., który w stanie faktycznym tej sprawy nie powinien być pominięty. Pozwany bowiem bez tytułu prawnego posiada służebność gruntową obecnie przesyłu na działkach stanowiących własność powodów położonych w obrębie R., jedn. ewidencyjna K., nr ew. (...)od 24 maja 1974r. Na posiadanie tej służebności pozwany nie posiada ani decyzji administracyjnej wywłaszczającej powodów w tym zakresie ani też umowy zawartej z powodami na przedmiotową służebność. Działa tutaj od początku w złej wierze. Ponadto linia elektroenergetyczna jest obiektem budowlanym liniowym w rozumieniu art. 3 pkt 3a, który posiada wymogi przewidziane w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane /Dz. U. 2010, Nr 243, poz. 1623 z późn. zm./, na którego budowę jest wymagana decyzja o pozwoleniu na budowę. Pozwany nie dysponuje taką decyzją ani dokumentacją techniczną na wykonanie tego obiektu budowlanego. Jest to stan faktyczny poważnie naruszający prawo własności powodów. Z nie zrozumiałych względów Sąd Okręgowy nie rozważył tych istotnych w sprawie okoliczności;

b/ art. 7 k.c., który w stanie faktycznym tej sprawy oraz utartego orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych nie może mieć zastosowania. Przepis ten ma jednoznaczną wymowę co do tego, że pozwany działał w złej wierze. Pozwany jest profesjonalistą zajmującym się zaopatrywaniem ludności, podmiotów publicznych oraz podmiotów gospodarczych, na obszarze swojego działania, w energię elektryczną. Jest w posiadaniu pełnej dokumentacji dotyczącej swoich uprawnień w zakresie posiadanych obiektów budowlanych liniowych, eksploatacji linii elektroenergetycznych, własności tych linii oraz gruntów na których zostały wybudowane, możliwości

konserwacji oraz wymiany a także odpowiednio prawa korzystania z cudzej własności w tym również własności powodów;

c/ art. 292 k.c. i 352 k.c. przez to, że zgodnie z utrwalonym kierunkiem orzecznictwa Sądu Najwyższego /wyrok SN z dnia 9.12.2009r. sygn. IV CSK 291/09/ przedsiębiorstwa energetycznego nie można uznać w okresie do 1 lutego 1989r. za posiadacza nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności gruntowej /art. 352 k.c./. Oznacza to, że niedopuszczalne jest zaliczanie posiadania przez przedsiębiorstwa energetyczne jako przedsiębiorstwa państwowe wykonywanego przed tą datą do okresu potrzebnego do nabycia służebności przez zasiedzenie przez następcę prawnego tego przedsiębiorstwa. Nowelizacja kodeksu cywilnego /ustawa z dnia 31 styczeń 1989r. Dz. U. Nr 3, poz. 1/ zniosła zasadę tzw. jednolitej własności państwowej, czyli przed dniem 1 lutego 1989r. państwowe osoby prawne /w tym przedsiębiorstwa energetyczne/ wykonywały uprawnienia związane z własnością nieruchomości wprawdzie we własnym imieniu, ale na rzecz Skarbu Państwa, jako jedynego dysponenta własności państwowej. Dlatego też skutki prawne związane z posiadaniem samoistnym w tamtym okresie przez przedsiębiorstwo państwowe nieruchomości mogły powstać tylko na rzecz Skarbu Państwa a nie tego przedsiębiorstwa;

d/ art. 224 § 2 k.c., art. 225 k.c. i art. 230 k.c. przez uznanie przez Sąd Okręgowy, że powodom nie przysługuje roszczenie wynikające z tych przepisów za korzystanie bez podstawy prawnej przez pozwanego ze służebności przesyłu, wcześniej służebności gruntowej, w pasie gruntu, tzw. strefy ochronnej, na działkach o nr ew. (...)stanowiących własność powodów, przez posadowienie linii przesyłowych wspartych na 8 słupach o powierzchni strefy ochronnej 1972m⁽²⁾. Przez posadowienie przedmiotowych linii działki te utraciły walor ich wykorzystania handlowego do celów rekreacyjnych. Sąsiadujące działki są sprzedawane jako działki rekreacyjne . Działki powodów przez usytuowanie na nich trakcji elektrycznych nie nadają się na działki rekreacyjne;

2. naruszenie przepisów prawa procesowego przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, które miało istotny wpływ na rozstrzygnięcie, a mianowicie:

a/ art. 233 § I i § 2 k.p.c. przez zbyt dowolne potraktowanie przez Sąd Okręgowy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Sąd ten nie przeprowadził dowodów zawnioskowanych przez stronę powodową które dotyczyły weryfikacji opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości, który wykonała opinię w sposób niekompetentny;

b/ art. 227 k.p.c., 232 k.p.c. i art. 278 § 1 k.p.c. przez to, że Sąd Okręgowy oddalił wnioski dowodowe wskazane przez powodów w pismach procesowych dotyczących istotnych ustaleń w sprawie tj. wyliczenia należnego powodowi od pozwanego wynagrodzenia.

Na podstawie tych zarzutów powodowie domagali się :

a/ zmiany zaskarżonego wyroku w części dotyczącej wynagrodzenia w kwocie 470.113,46 zł, oraz orzeczenie co do istoty sprawy tj. zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kwoty 470.113,46 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz orzeczenia o kosztach postępowania za obydwie instancje w tym o kosztach zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

ewentualnie

b/ uchylecia zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części oraz zwrócenie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy w Olsztynie wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania za obydwie instancje.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji powodów i zasądzenie kosztów procesu w instancji odwoławczej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powodów jest nieuzasadniona.

Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne i wnioski Sądu I instancji zwarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Ustalenia faktyczne mają oparcie w zgromadzonym w niniejszej sprawie materiale dowodowym, ocenionym zgodnie z art. 233 § 1 kpc, zaś końcowe wnioski są konsekwencją prawidłowo zastosowanych przepisów prawa materialnego.

Sąd Apelacyjny uznał za niezasadny pierwszy zarzut apelacji odnoszący się do naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 140 kc. W zarzucie tym strona powodowa zakwestionowała stanowisko Sądu I instancji o zasiedzeniu służebności gruntowej (o treści odpowiadającej służebności przesyłu) związanej z urządzeniami elektroenergetycznymi znajdującymi się na nieruchomościach powodów. Stanowisko tego Sądu znajduje oparcie w judykaturze, zgodnie z którym jeszcze przed ustawowym wprowadzeniem służebności przesyłu, dopuszczalne jest zasiedzenie służebności gruntowej na rzecz przedsiębiorstwa przesyłowego (np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2006r., II CSK 119/06- MoP 2006, nr 21, poz. 1129). Sąd Okręgowy trafnie w tym względzie wskazał także na stanowisko judykatury, według którego dopuszczalne jest ustalenie faktu zasiedzenia prawa w przypadku, gdy ustalenie tego faktu nie jest przedmiotem sprawy, lecz stanowi przesłankę rozstrzygnięcia. Stanowisko to aprobowane w literaturze przedmiotu (R. D.: Służebność przesyłu i roszczenia uzupełniające, Wyd. LexisNexis 2013, str. 61).

W związku z tym należało w niniejszej sprawie przyjąć, iż strona pozwana mogła, co do zasady, powoływać się na zasiedzenie służebności przesyłu wynikającej z usytuowania na nieruchomości powodów urządzeń elektroenergetycznych.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego niezasadny jest także zarzut apelacji powodów dotyczący naruszenia przez Sąd I instancji art. 292 i 352 kc. Z niewadliwych ustaleń tego Sądu wynika, iż przedmiotowe urządzenia elektroenergetyczne zostały posadowione na nieruchomości poprzednika prawnego powodów 1974 r. i oddane do użytku w dniu 23 maja 1974 r. Obecnie należą one do pozwanej, która z kolei jest następcą prawnym władającymi tymi urządzeniami Przedsiębiorstwa Państwowego- Zakładu (...) w B., Przedsiębiorstwa Państwowego- Zakładu (...) w O. i Zakładu (...) SA w O.. W tym stanie rzeczy należy zgodzić się z Sądem Okręgowym, iż po upływie trzydziestoletniego terminu przewidzianego w art. 172 kc (dotyczącego posiadania w złej wierze) doszło do zasiedzenia służebności gruntowej polegającej na korzystaniu z nieruchomości powodów w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu. Nastąpiło to w dniu 24 maja 2004r.

W apelacji powodowie zakwestionowali możliwość zaliczania do w/w okresu zasiedzenia okresu posiadania przez przedsiębiorstwo energetyczne jako przedsiębiorstwo państwowe przed dniem 1 lutego 1989 r., to jest przed dniem nowelizacji kodeksu cywilnego ustawą z dnia 31 stycznia 1989 r. (Dz. U. nr 3, poz. 11). Strona pozwana w odpowiedzi na apelację trafnie wskazała na te poglądy Sądu Najwyższego, według których posiadanie służebności przesyłowej przez przedsiębiorstwo państwowe przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej kodeks cywilny z 1989 r. było posiadaniem w rozumieniu art. 352 § 1 kc i mogło prowadzić do zasiedzenia (postanowienie z dnia 12 stycznia 2012r., IV CSK 183/11, postanowienie z dnia 23 września 2010 r., III CSK 319/09 i postanowienie z dnia 11 grudnia 2008 r., II CSK 314/08). Kierując się tymi poglądami należało w niniejszej sprawie przyjąć, iż strona pozwana jest uprawniona powoływać się na skuteczne nabycie przez zasiedzenie z dniem 24 maja 2004r. na nieruchomości powodów służebności gruntowych w zakresie odpowiadających służebności przesyłu, ponieważ 30 lat wcześniej doszło do ingerencji w prawo własności i usytuowano na tych nieruchomościach urządzenia elektroenergetyczne, z których korzystali poprzednicy prawni pozwanej, zaś ona sama korzysta z tych urządzeń nadal.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie mógł odnieść zamierzonego przez skarżących skutku zarzut apelacji naruszenia przez Sąd I instancji art. 224 § 2, art. 225 i 230 kc poprzez zanegowanie wynikającego z tych przepisów roszczenia o wynagrodzeniu za korzystanie bez podstawy prawnej przez pozwaną ze służebności przesyłu. Z treści uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego wynika, iż Sąd uznał za niezasadne roszczenie powodów o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ich nieruchomości po dniu 23 maja 2004 r., to jest po nabyciu przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu i w związku z tym uwzględnił powództwo za okres od wskazanego z pozwie dnia 16 grudnia 2000 r. do dnia 23 maja 2004r. Sąd Apelacyjny zgadza się z Sądem Okręgowym, iż powodom nie przysługuje roszczenie o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ich

nieruchomości przez stronę pozwaną przez okres po zasiedzeniu służebności gruntowej, to jest po dniu 23 maja 2004r. W tym miejscu wskazać należy na istotny dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy pogląd Sądu Najwyższego zawarty w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 258/11 (zbiór Lex nr 1125088), zgodnie z którym funkcja zasiedzenia sprzeciwia się przyznaniu byłemu właścicielowi wobec posiadacza, który stał się właścicielem, wszelkich innych roszczeń, u których podstaw leży prawo własności; do takich należałyby roszczenia uzupełniające za okres nawet poprzedzający datę zasiedzenia, w tym roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy. Sąd Najwyższy w tym orzeczeniu wykluczył możliwość przyznania wynagrodzenia osobie, której nieruchomość została obciążona służebnością odpowiadającą treści służebności przesyłu, wynagrodzenia za „służebność za okres od chwili zasiedzenia”. Zdaniem Sądu Apelacyjnego przedstawione stanowisko Sądu Najwyższego potwierdza pogląd Sądu I instancji o braku podstaw do uwzględnienia powództwa za okres od chwili zasiedzenia służebności gruntowej. Stanowisko to idzie nawet dalej i wyklucza możliwość przyznania przedmiotowego wynagrodzenia nawet za okres poprzedzający datę zasiedzenia. Aprobata tego stanowiska uzasadniałaby rozstrzygnięcie o oddaleniu apelacji powodów, którzy jako jedyni zaskarżyli wyrok Sądu Okręgowego odnoszący się do okresu poprzedzającego datę zasiedzenia, to jest do dnia 23 maja 2004r.

Gdyby jednak uznać, iż powodom przysługuje wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwaną z ich nieruchomości za okres do w/w dnia to w ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy w tym zakresie poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne i doszedł do trafnych wniosków skutkujących zasądzeniem od pozwanej na rzecz powodów kwoty 3.166, 54 zł. Sąd I instancji miał w tym względzie na uwadze powierzchnię gruntów znajdującą się pod słupami energetycznymi (64 m²), która jest całkowicie wyłączona od użytkowania, oraz powierzchnię znajdującą się wokół słupów, pod liniami energetycznymi i w ich otoczeniu (łącznie 1542 m²), która jest ograniczona w użytkowaniu. Dokonując tych ustaleń Sąd Okręgowy oparł się na opinii biegłego z zakresu elektroenergetyki J. K.. Zdaniem tego Sądu podstawą ustalenia wysokości należnego powodom wynagrodzenia za korzystanie przez pozwaną z nieruchomości była stawka czynszu dzierżawnego, jaki można byłoby uzyskać przy oddaniu nieruchomości w dzierżawę. W oparciu o opinię biegłego rzeczoznawcy majątkowego K. P. Sąd I instancji przyjął roczną stawkę czynszu dzierżawnego w wysokości 1,76 zł/m². Następnie odniósł tę stawkę do w/w powierzchni gruntów wyłączonych całkowicie i częściowo (przy uwzględnieniu współczynnika ingerencji 0,3) z użytkowania. Dało to za okres 3 lat i pięciu miesięcy odpowiednio kwoty 384,83 zł i 2.781,71 zł- łącznie 3.166,54 zł. Tę ostatnią kwotę Sąd Okręgowy zasądził od pozwanej na rzecz powodów na podstawie art. 225 w zw. z art. 230 kc.

Sąd Apelacyjny nie znalazł przekonujących argumentów pozwalających na podważenie powyższych ustaleń i wniosków Sądu I instancji. Należy zaaprobować ocenę tego Sądu dotyczącą przeprowadzonych dowodów. Opinia pierwszego z wymienionych biegłych nie została przez powodów skutecznie podważona. Gdy chodzi zaś o opinię drugiego biegłego to strona powodowa ostatecznie domagała się przeprowadzenia dowodu z opinii innego biegłego. Jej wniosek w tym względzie został oddalony na rozprawie w dniu 21 listopada 2012 r. i do decyzji Sądu Okręgowego nie zostały zgłoszone zastrzeżenia, o których mowa w art. 162 kpc. W związku z tym strona powodowa utraciła prawo powoływania się związane z tym uchybienia w dalszym toku postępowania, a więc także w postępowaniu apelacyjnym. Niezależnie od tego Sąd Apelacyjny zgadza się z Sądem I instancji co do wartości dowodowej opinii biegłych albowiem opinie te spełniają kryteria, o których mowa w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2000 r. I CKN 1170/98 (OSNC 2001/4/64), to jest zgodności z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłych, podstaw teoretycznych opinii, sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażonych w nich wniosków.

Dlatego Sąd Apelacyjny uznał zawarte w apelacji powodów zarzuty naruszenia przez Sąd I instancji art. 233 § 1 i 2, art. 227, art. 232 i art. 278 § 1 kpc za nieuzasadnione.

Niezasadne także okazało się powództwo co do żądania zapłaty kwoty 94.656 zł tytułem odszkodowania za pogorszenie handlowe, użytkowe i gospodarcze przedmiotowych nieruchomości na skutek usytuowania na nich urządzeń elektroenergetycznych. Sąd Okręgowy oddalając powództwo w tym zakresie trafnie powołał się na stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uchwale z dnia 8 września 2011 r., III CZP 43/11 (OSNC 2012/2/18), według którego właścicielowi nieruchomości nie przysługuje wobec nieuprawnionego posiadacza służebności przesyłu roszczenie o

naprawienie szkody z powodu obniżenia jej wartości, związanego z normalnym korzystaniem z nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści takiej służebności (art. 225 w zw. z art. 230 kc). Niezależnie od tego wskazać raz jeszcze należy na pogląd Sądu Najwyższego zawarty w w/w wyroku z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 258/11, sprzeciwiający przyznaniu właścicielowi nieruchomości wobec posiadacza urządzeń przesyłowych wszelkich roszczeń, u których podstaw leży prawo własności, w związku z nabyciem przez zasiedzenie służebności gruntowej.

Z uwagi na powyższe Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, iż apelacja powodów jest niezasadna. Dlatego została ona oddalona na podstawie art. 385 kpc.

O kosztach procesu Sąd Apelacyjny orzekł z mocy art. 102 w zw. z art. 108 § 1 kpc oraz § 6 pkt 7 i § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. nr 163, poz. 1349 ze zm.).